

บวบขม

รองศาสตราจารย์ ดร.วีณา จิรัจฉิยากุล

ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บวบขม เป็นพืชวงศ์ Cucurbitaceae ชื่อวิทยาศาสตร์ *Trichosanthes cucumerina* L. บวบขม เป็นไม้เถาพาดพันต้นไม้อื่น ขึ้นเองตามริมน้ำ ลำต้นเป็นร่องมีขนและมือเกาะ ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปกลม ขอบใบหยักเป็นซี่ฟันและมีรอยเว้าลึก 5 แฉก แผ่นใบกว้าง 8-12 ซม. เส้นใบเป็นร่องลึกเห็นชัด ดอกเพศผู้ สีเหลือง มีก้านชูดอกยาว 6-16 ซม. ดอกออกเป็นกระจุกชิดกัน ก้านชูดอกย่อยสั้น ดอกเพศเมีย ออกเป็นดอกเดี่ยวสีเหลืองตามซอกใบ ฐานรองดอกอวบสีเขียวเข้ม ผลรูปกลมรี หัวท้ายแหลม กว้าง 4-6 ซม. ยาว 8-12 ซม. ผิวสีเขียวขรุขระเล็กน้อย จุดประสีขาวทั่วผล ลายสีเขียวเข้มตามความยาวของผล เมล็ดอ่อนสีขาวจำนวนมากอัดแน่นเป็นแถว เมื่อแก่สีดำรูปหยดน้ำ แบน กว้าง 0.4-0.5 ซม. ยาว 0.8 ซม.

บวบขมเป็นพืชในเขตเอเชียเขตร้อน สรรพคุณพื้นบ้าน ผลหรือเถาเข้าตำรับยาหอมแก้ลม บำรุงหัวใจ ยาไทยใช้ผลสดฟอกฝีฝีระ แก้ก้น รังแคและฆ่าเหา เถาและราก ต้มน้ำเป็นยาลดไข้ ระบาย แก้อักเสบต่างๆ ฟอกเลือด ขับระดู และใช้ในท่อน้ำดีอีกเสบ

ผลบวบขมมีรสขม เพราะมีสารชื่อ คิวเคอร์บิตาซินปริมาณมาก คิวเคอร์บิตาซินเป็นสารขมที่เป็นลักษณะเฉพาะของพืชวงศ์คิวเคอร์บิตาซี เป็นสารกลุ่มไทรเทอร์ปีนที่มีออกซิเจนจำนวนมาก คิว

เคอร์บีตาซินหลักในบวบขมเป็นคิวเคอร์บีตาซิน บี คิวเคอร์บีตาซิน บี แสดงฤทธิ์แรงในการยับยั้ง เซลล์มะเร็งช่องคอและจมูก (KB cell) เซลล์มะเร็งเต้านมชนิด ER positive และ ER negative

การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในรูปน้ำคั้น จัดเป็นการใช้แบบแผนโบราณ การเตรียมน้ำคั้นจาก ผลบวบขม สามารถเตรียมได้โดยคั้นน้ำจากผลสด 10-11 ก. ซึ่งเป็นขนาดที่ใช้ต่อวัน จะได้น้ำคั้นประมาณ 1 มล. ซึ่งจะมีคิวเคอร์บีตาซิน บี 0.12 มก. ให้ดื่มน้ำคั้นหลังอาหารเช้าหรือเย็น การเตรียมน้ำคั้นสามารถ เตรียมให้พอใช้ได้ 2-3 วัน โดยเก็บรักษาไว้ในตู้เย็น